
Referanser:

Arkivsak: 22/00477-15

Saksdokumenter:

KM 8 23 Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner
Utredning Kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner
Vedtak km 8_23 fra komité b

Tilsyn med prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner

Sammendrag

Kirkemøtet (KM 8/23) behandlet i 2023 sak om Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner. I vedtaket heter det i punkt 6 at «biskopens tilsynsordning for kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner gjennomgås og utvikles, spesielt med tanke på styrking av helhetlig koordinering, kirkelig forankring og integrasjon av tjenesten». Selv om denne delen av vedtaket må forstås og implementeres i sammenheng med de øvrige punktene fra Kirkemøtets vedtak, er det formålstjenlig at biskopene drøfter sin tilsynspraksis med sikte på å styrke tilknytningen til de vigslete som tjenestegjør ved universiteter/høgskoler, fengsler og helseforetak og hvordan de på en god måte kan ivareta både tilsynsansvaret og videre tilstedeværelse av kirken på viktige samfunnsområder.

Saken er lagt opp slik at den i denne omgang primært legger opp til samtale omkring dagens tilsynspraksis og hvordan denne eventuelt kan styrkes og videreutvikles. Med utgangspunkt i Kirkerådets utredning om Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner, Kirkemøtets behandling av saken i 2023 samt møte mellom Bispemøtets sekretariat og lederne av fagutvalgene for de respektive tjenestegruppene bes biskopene dra veksler på egen erfaring inn i samtalen. Dersom Bispemøtet ønsker å gjøre endringer i hvordan tilsynet organiseres, vil dette måtte komme opp som egen sak på et senere bispemøte.

Forslag til vedtak

Bispemøtet har drøftet tilsynspraksis overfor diakoner og prester i samfunnsinstitusjoner.

Bispemøtet ønsker saken tilbake i et senere møte og ber sekretariatet om å:

- Utarbeide en fullstendig oversikt over prestestillinger og diakonstillinger i samfunnsinstitusjonene, innbefattet hvilken biskop som har tilsyn med dem.
- Utarbeide forslag til systematisk oppfølging av tilsynet.
- Legge fram til orientering eksempler på samarbeidsavtaler mellom Den norske kirke og samfunnsinstitusjoner.

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkemøtet (KM 8/23) behandlet i 2023 sak om Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner. I vedtaket heter det i punkt 6 at «biskopens tilsynsordning for kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner gjennomgås og utvikles, spesielt med tanke på styrking av helhetlig koordinering, kirkelig forankring og integrasjon av tjenesten». Selv om denne delen av vedtaket må forstås og implementeres i sammenheng med de øvrige punktene fra Kirkemøtets vedtak, er det formålstjenlig at biskopene drøfter sin tilsynspraksis med sikte på å styrke tilknytningen til de vigslete som tjenestegjør ved universiteter/høgskoler, fengsler og helseforetak.

Som grunnlag for samtalen foreligger Kirkemøtets sakspapirer fra 2023 (vedlegg 1), Kirkemøtets vedtak i KM 8/23 (vedlegg 2) og Kirkerådets utredning om kirkelig tjeneste i samfunnsinstitusjoner (vedlegg 3). Utover dette er det utgitt bok om temaet på tampen av 2023, Spesialprest i et livssynsåpent samfunn, som ligger tilgjengelig som Open Access på Internett: <https://press.nordicopenaccess.no/index.php/noasp/catalog/book/207>

Bispemøtets sekretariat har i forkant av at saken nå kommer opp i Bispemøtet hatt et møte med lederne av fagutvalgene for studentprester, fengselsprester og prester i helseinstitusjoner. Momenter fra dette møtet er fanget opp i saksdokumentet. I den videre oppfølgingen må det etableres tilsvarende kontakt med diakoner som gjør tjeneste i samfunnsinstitusjoner. Ettersom feltprester tematiseres i egen sak (BM 7/24), og i motsetning til de øvrige kategoriene står under samlet tilsyn av én biskop, er de ikke inkludert i denne saken.

Bispemøtet behandlet sak om Spesialprestetjenesten i et livssynsåpent samfunn i 2022 (BM 7/22). I vedtaket heter det:

Bispemøtet takker for samtalen om spesialprestenes tjeneste og har merket seg følgende:

- Tjenesten til spesialprester og diakoner ved offentlige institusjoner er en viktig del av Den norske kirkes tjeneste og oppdrag. Bispemøtet vil uttrykke anerkjennelse for deres kompetanse og tjeneste. Den er spesielt viktig i en tid der det norske samfunnet blir stadig mer pluralistisk og rommer et mangfold av tros- og livssyn. Biskopene vil understreke betydningen av at institusjonene fortsatt legger til rette for at retten til trosutøvelse ivaretas. Det er viktig å styrke bevisstheten om at vi har et livssynsåpent samfunn til forskjell fra et livssynsnøytralt samfunn.
- Rammevilkår og tilsettingsforhold er ulike ved at noen spesialprester er tilsatt i Den norske kirke, mens andre har Forsvaret eller helseforetak som arbeidsgiver. Biskopene ber med bakgrunn i tilsynet om innsyn i søkerlister ved alle tilsetninger til stilling som spesialprest.
- Biskopens tilsyn med spesialprestene følges opp gjennom invitasjon til årlige tilsyns- og fagsamlinger i bispedømmet. Biskopene vil også ta initiativ til felles møte mellom proster og spesialprester med tanke på avklaring av videre

- samhandling mellom institusjoner og lokalmenigheter. Biskopene vil ivareta kontakt med ledelsen ved institusjonene i forbindelse med visitas.
- Biskopene ser behovet for en evaluering av kirkens oppfølging av samhandlingsreformen.
  - Preses vil i samarbeid med leder i utvalget for fengselsprestene ta initiativ til et møte med kriminalomsorgen.
  - Biskopene merker seg at studentprester og prester i forsvaret har viktig kompetanse for kirken i arbeidet inn mot aldersgruppen 18- 30 år.
  - Biskopene ber om at rekruttering av nye HV prester skjer i samråd med biskopen i det aktuelle bispedømmet.

Dagens organisering av tilsynet og arbeidsgiveransvar

Tilsynet for diakoner og prester i samfunnsinstitusjoner er organisert uti fra geografi. Det vil si at disse står under tilsyn av den som er biskop i det geografiske området en tjenestegjør i. Bispedømmet er arbeidsgiver for det store flertallet av student- og fengselsprester mens det innenfor helsesektoren kun er et fåtall som er tilsatt i Den norske kirke, de fleste av dem er sykehjemsprester. Majoriteten er ansatt på det sykehus de arbeider ved.

Ettersom de ulike bispedømmene har stor variasjon i både geografi og antall vigslete som tjenestegjør ved samfunnsinstitusjoner, varierer det hvordan bispedømmet og biskopen ivaretar sin relasjon med gruppen. Det vil ofte være prosten som har den nærmeste kontakten. I Oslo bispedømme har for eksempel en prost koordinerende ansvar for alle studentprestene i bispedømmet, mens en annen prost har koordinerende ansvar for alle sykehjemsprestene. En slik måte å organisere det på blir vanskeligere i bispedømmer hvor institusjonene ligger lenger i fra hverandre.

I tilfeller der den vigslete er tilsatt i bispedømmet, er biskopene i likhet med øvrig presteutsettelse inne i tilsettingsprosessen. Der de vigslete tilsettes ved institusjonen er imidlertid rollen til biskop ikke selvsagt ved ansettelsesprosesser, og det er uklart hvor påkoblet den enkelte biskop er med tanke på for eksempel tilsetning av vigslete ved sykehus og ved private høyskoler. Det er heller ikke tydelig hva slags praksis det er for utstedelse av kollasbrev fra biskop når diakon eller prest begynner tjeneste i samfunnsinstitusjon.

Biskopene skal gjennomføre visitas også med vigslete i institusjoner. Flere velger å gjennomføre disse visitasene utenom visitasen av soknet institusjonen ligger i, altså som egne institusjonsvisitaser. Dette gir i større grad rom og tid for å samtale med ledelsen ved institusjonene i tillegg til å følge opp de vigslete tilsatte.

Kirkerådet har igangsatt et arbeid for å samle avtaler som er inngått mellom Den norske kirke og institusjoner hvor vigslete tilsatt i Dnk tjenestegjør. Slike avtaler er viktige uti fra arbeidsgiverperspektivet: Institusjonene har i slike tilfeller plikt til å sørge for at HMS og lignende blir ivare tatt på en tilfredsstillende måte.

Biskopene inviteres til å samtale og dele erfaringer fra deres praksis med tilsyn med diakoner og prester i samfunnsinstitusjoner.

KM 8/23 Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner

Kirkemøtet behandlet sak om kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner i 2023. I sammendraget fra sakspapiret heter det at «arbeidet har tydeliggjort behovet for en overordnet strategi på feltet. Utviklingen i tros- og livssynsfeltet og endrede relasjoner mellom staten og Den norske kirke fordrer en helhetlig gjennomtekning og vurdering av kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjonene». Vedtaket fra saken er delt inn i 9 punkter, og i Bispemøtets videre samtale omkring denne tjenesten er det særlig punkt 6., 8. og 9. som bør ligge til grunn for å videreutvikle biskopens arbeid:

1. kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner er sentral for kirkens oppdrag og selvforståelse

2. tjenesten i samfunnsinstitusjoner skal være en integrert del av kirkens arbeid over hele 8 landet
3. tjenesten i samfunnsinstitusjonene skal bidra til å ivareta det enkelte menneskets tros- og livssynsmessige rettigheter, integritet og verdighet
4. tjenesten i samfunnsinstitusjonene er et konkret uttrykk for kirkens samfunnsansvar som landsdekkende, diakonal folkekirke
5. tjenesten skal ha en profesjonsmessig bredde som synliggjør og bruker den diakonale og tverrfaglige kompetansen
6. biskopens tilsynsordning for kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner gjennomgås og utvikles, spesielt med tanke på styrking av helhetlig koordinering, kirkelig forankring og integrasjon av tjenesten
7. Kirkerådet vurderer muligheten for å utvikle samarbeidsavtaler mellom Den norske kirke og samfunnsinstitusjonene som ikke har formaliserte avtaler, basert på allerede inngåtte samarbeidsavtaler, samt de som er under arbeid
8. Den norske kirke skal styrke en helhetlig koordinering av fagutvikling for tjenestene i samfunnsinstitusjoner, og utvikle systemer for kompetanseoverføring mellom tjenestene og Den norske kirke for øvrig
9. dialogen med politiske myndigheter og ledelse i samfunnssektorene om et relevant og tilpasset tros- og livssynstilbud videreutvikles, til beste for mennesker i kontakt med tjenesten

De tre punktene, 6., 8. og 9., berører noen særlige trekk ved bispetjenesten: Punkt 6. drar opp tilsynspraksis, og ser denne praksisen i relasjon til behovet for å styrke den helhetlige koordineringen. Punkt 8, i liket med punkt 6, har vekt på helhetlig koordinering, men uti fra et kompetanseperspektiv – som er relevant for biskopen gitt dennes ansvar for å sørge for at de vigslete kan oppfylle sine forpliktelser i henhold til vigslingsløftene. Punkt 9 blir relevant for biskopen gitt dennes rolle som kirkelig leder med egen plattform for dialog og kontakt med politikere og offentlige myndigheter. Det videre sakspapiret vil løfte fram disse punktene og legge til rette for samtale.

Helhetlig koordinering av kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner

I utredningen som lå til grunn for Kirkemøtets behandling i 2023 løftes spørsmålet om dagens tilsynsordning opp. Utredningen (s. 19 og 20) orienterer om ordningen for feltprestene hvor samtlige står under tilsyn av én biskop og drøfter et eventuelt behov for å samle tilsynet også i de øvrige kategoriene. Utredningen anbefaler: «En gjennomgang av tilsynsordninger for tjenestene, herunder nærmere vurdering av muligheten for koordinering over bispedømmegrensene gjennom en ordning med koordinerende biskop for kirkelig tjeneste i helsesektoren og universitets- og høgskolesektoren.»

Det geografiske element ved biskopens tilsyn utfordres i møte med ulik geografi og inndeling av for eksempel helseforetak og universiteter med campus som går på tvers av bispedømmegrensene.

I dag er det utarbeidet en slik koordinering for fengselsprestene, hvor preses ivaretar kontakten med Kriminalomsorgen på et nasjonalt nivå. Dette gir mulighet for en løpende dialog med myndighetene om utviklingen av kirkens tjeneste i fengslene, samtidig som den lokale og regionale kontakten mellom prest og kirke opprettholdes. Ved at én biskop har et særlig ansvar for det nasjonale og overordnede anliggendet, gjør det kirken mer rustet og klar for å agere når det er behov for dette. Ordningen gjør også veien mellom biskopene og Fagutvalget for fengselsprester, som i dag er det organet som best representerer hele fengselspresttjenesten, kortere. Samtidig har fengselsprestene sin primære tilhørighet til lokal biskop, gjerne gjennom lokal prost.

I møte med lederne for Presteforeningens ulike fagutvalg ble det tydelig at det er stor variasjon i hvordan kontakt med bispedømme og prosti er utformet samtidig som lokal tilhørighet er viktig. Det var oppslutning omkring én biskop som nasjonal koordinator, og at denne både kan styrke kontakten med myndigheter og opparbeide tilstrekkelig kompetanse innen feltet slik at man kan delta bedre i den offentlige samtale omkring tjenesten. En

koordinerende biskop kan også bidra inn i fagutviklingen av tjenestegruppen. Det ble på møtet kommentert at en slik ordning ikke må gå på bekostning av lokal oppfølging av tjenestene. Fra Fagråd for fengselsprestene ble det uttrykt tilfredshet med ordningen hvor preses har en slik koordinerende rolle, og at det ikke var uvesentlig at det var nettopp preses som hadde rollen: Som ledende biskop har preses en rolle opp mot nasjonalkirken øvrige biskoper ikke har. På møtet ble det samtidig uttrykt at lokal biskops engasjement er nødvendig for å sikre god dialog med de enkelte høgskolene/universitetene og sykehusene. Denne kontakten bør verken delegeres nedover i systemet, til prost, eller oppover til en nasjonal koordinator. En nasjonal koordinator blant biskopene må derfor være en måte å sikre en ekstra satsning på tjenesten i samfunnsinstitusjonene, ikke å erstatte oppgavene lokal biskop har i dag.

Et aktuelt spørsmål som reiser seg, er hvem motparten til en koordinerende biskop er. For feltprester og fengselsprester er dette avklart, henholdsvis Forsvaret og Kriminalomsorgen. For studentprester og diakoner og prester i helseinstitusjoner er det imidlertid mer sammensatt. Universiteter/høgskoler og sykehus/helseforetak har stor grad av autonomi og er organisert på ulike måter, som både private og offentlige institusjoner. For studentprestene kan Universitets- og høgskolerådet være aktuelt å søke kontakt med, mens det i helsesektoren er enda mer komplisert og ikke finnes en nasjonal medlemsskapsorganisasjon. Det viktigste stedet for kontakt innen disse to samfunnsområdene vil være det enkelte sykehus og universitet/høgskole, og fordrer et nært samarbeid mellom lokal biskop og den som har en koordinerende rolle. Her kan trekkes fram innlegg fra Borg biskop og preses i forbindelse med varslet kutt i vaktordningen til Preste- og samtaletjenesten ved Sykehuset i Østfold.

Biskopene bes samtale om muligheter og utfordringer knyttet til å utnevne én biskop til å ha et nasjonalt koordineringsansvar for prester og diakoner ved universiteter/høgskoler og i helsesektoren.

Fagutvikling og kompetanseoverføring

Prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner skal ha en særlig kompetanse inn mot det feltet de arbeider i. Dette fordrer at kirken tar ansvar for å sørge for at slik kompetanse kan tilegnes. Samtidig vil den kompetansen disse prestene og diakonene har være verdifull også for øvrige kirkelige tilsatte. Særlig kan prester og diakoner i helsesektorens kompetanse innenfor omsorg og sjelesorg ved sykdom og relasjon til pårørende trekkes fram som en nødvendig kompetanse også for menighetsprester og -diakoner.

Biskopene har et særlig ansvar for kompetanseutvikling. Ved vigsling lover kandidaten «...i studium og bønn trenge dypere inn i de hellige skrifter og den kristne tros sannheter». Vidt forstått handler dette løftet om fagutvikling, og forplikter som sådan biskopen til å legge til rette for at dette kan skje. I Tjenesteordning for biskoper § 1 heter det at biskopen skal rettlede og oppmuntre kirkelig tilsatte. Det har derfor vært viktig i den pågående samtalen om organisasjonsutvikling å fremheve at biskopen må ha en rolle i fag- og kompetanseutvikling som ikke er hjemlet i et arbeidsgiveransvar, men i tilsynet. Dette ansvaret må også gjelde vigslete tilsatt i samfunnsinstitusjoner, også de som ikke er tilsatt i Den norske kirke.

På bakgrunn av en henvendelse fra Fagforbundet TeOLOgene, hvor det ble etterspurt et tydeligere ansvar for arbeidsgiver til å sørge for kompetanseutvikling for spesialprester, har Kirkerådet i budsjett for 2023 satt av midler og initiert fagutvikling for prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner. I første omgang gjelder dette student- og fengselsprester og -diakoner. Dette gjøres i samarbeid med Presteforeningens fagutvalg for de enkelte kategoriene. Det vil være viktig at biskopene og Bispemøtet er engasjert og påkoblet dette arbeidet.

Både arbeidssted, geografi, stillingsprosenter og lokal praksis er avgjørende for hvor knyttet spesialprester og diakoner er til den lokale kirke og prosti. Det er derfor varierende hvor godt den særlige kompetansen disse innehar tilflyter øvrige kirkelige tilsatte. I BM 7/22 uttalte Bispemøtet at «Biskopene merker seg at studentprester og prester i Forsvaret har viktig

kompetanse for kirken i arbeidet inn mot aldersgruppen 18-30 år.» Den særlige kompetansen som ligger hos tjenestene i samfunnsinstitusjonene går utover denne aldersgruppen, og er verdifull for hele kirken. Dette dreier seg for eksempel om eksistensiell omsorg ved sykdom og soning og forsoning.

Samtidig som prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner har en særlig kompetanse, er det også et behov for å styrke samhandlingen mellom dette arbeidet og arbeid i lokalmenigheter. Dette handler blant annet om å gjøre lokalmenighetene i stand til å bidra til å få tidligere innsatte raskt og godt integrert i samfunnet, ivareta omsorg for de som skrives ut fra sykehus, men fortsatt lever med samme diagnose og eksistensielle spørsmål, eller å være tilgjengelige for studenter eller tidligere studenter som ønsker fortsatt kontakt med kirken.

Biskopene bes samtale om dagens praksis og hvordan man kan styrke fagutviklingen for diakoner og prester i samfunnsinstitusjonene, og hvordan deres særlige kompetanse i større grad kan tilflyte øvrige kirkelige medarbeidere.

Dialog med politiske og offentlige myndigheter

Tjenesten prester og diakoner i samfunnsinstitusjoner står i er særlig gjenstand for samtale og debatt i ordskiftet omkring det livssynsåpne samfunn. Flere står nå i tjeneste sammen med personer med tilknytning til andre tros- og livssynssamfunn. Mest uttalt er denne endringen i Forsvaret som ikke lenger har et Feltprestkorps, men Forsvarets tros- og livssynskorps (FTLK). Dette innebærer at stillingene deres ikke bare er gjenstand for diskusjon i forbindelse med budsjettbehandlinger o.l., men også løftes opp i en større offentlig samtale om stillingenes berettigelse i et flerreligiøst samfunn. I dette har biskopen et viktig oppdrag i bidra til å synliggjøre dette arbeidets relevans og viktighet. For å gjøre dette på en god måte kreves det dialog både med tjenestegruppene, faginstanser og politiske myndigheter.

På et nasjonalt nivå vil kontakt med politiske myndigheter kunne ivaretas av én biskop med et nasjonalt koordineringsansvar, men det vil også være, slik det tidligere har blitt omtalt, et fortsatt behov for god kontakt på regionalt nivå.

Biskopene bes samtale om dagens praksis for kontakt med politiske og offentlige myndigheter knyttet til diakoner og presters tjeneste i samfunnsinstitusjoner i deres bispedømme, og om hvordan denne kontakten kan videreutvikles videre.

Organisering av stillinger og ledelse i tros- og livssynstjenesten

Fagutvalgene for spesialprester uttrykker en bekymring for at flere stillinger ved samfunnsinstitusjonene har en for liten stillingsbrøk til å kunne ivareta oppgavene på en god måte. Dette gjelder særlig der det opprettes studentprest-stilling i 20% som kombineres med øvrig prestatjeneste. En slik stillingsprosent oppleves som lite tilfredsstillende med tanke på tilstedeværelse ved institusjonen, et viktig element for å bygge tillit både blant gruppene man ønsker å nå og ledelsen ved institusjonen. Faggruppene selv vurderer at stillingsprosent på under 50% ikke i tilstrekkelig grad sikrer slik tilstedeværelse. Etter hvert som mange høyskoler/universiteter sprer seg over ulike campuser kan en vurdere å samle små stillingsbrøker til større stillinger som kan betjene flere steder. Et eksempel på dette er studentpresttjenesten ved Universitetet i Sørøst-Norge, hvor Tunsberg og Agder og Telemark bispedømmer har gått sammen om å finansiere én hel stilling som kan betjene alle åtte campuser. Ettersom studentcampuser og fengsler ikke samsvarer med bispedømmegrensene fordrer et slikt arbeid nært samarbeid mellom bispedømmene.

I forlengelsen av å drøfte organiseringen av stillinger kan det være naturlig å også samtale om ledelsen av tros- og livssynstjenesten ved samfunnsinstitusjoner. Denne tjenesten kan stå i fare for å bli isolert fra to sider: På den ene siden kan de fra institusjonens side sees på som en ekstern virksomhet som tilbyr tjenester som i større eller mindre grad etterspørres av institusjonens ledelse, mens det på den andre siden kan fremstå som en ekstern virksomhet også fra Den norske kirke og derfor ikke integreres nok i den kirkelige virksomhet. Spennet

mellom å stå under potensielt to ledelseslinjer krever tydelige rammer for hvilket ansvar som ligger hvor.

En annen dimensjon knyttet til ledelse handler om ledelse av tros- og livssynstjenester hvor det er flere tilsatte ved samme institusjon og det er et internt hierarki i arbeidet. I et livssynsåpent samfunn vil ikke nødvendigvis ledende student-, fengsels- eller sykehusprest/livsynsbetjent være tilhørende Den norske kirke. Prester og diakoner fra Dnk vil derfor potensielt bli ledet av person fra annet tros- eller livssynssamfunn. I Forsvaret er denne problemstilling løst ved at ledende sjefsprester i underliggende grener kan innta en særlig relasjon for prester tilhørende Dnk dersom Sjøf FTLK ikke er vigslat prest.

Biskopene bes samtale om hvordan man best organiserer tjenesten i samfunnsinstitusjonene og om ledelse i et livssynsåpent samfunn.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Skriv inn teksten her